

Skärgårdsinstitutet vid Åbo Akademi/CLL

Cecilia Lundberg

Fabriksgatan 2, 20500 Åbo

+358 469202007

cecilia.lundberg@abo.fi

2.6.2021

Työ- ja elinkeinoministeriö, Kirjaamo

kirjaamo@tem.fi, aluekehitys@tem.fi

Ansökan för temanätverk

Habitability

- för livskraftiga och bobara skärgårds- och vattenområden

Skärgården i Finland

Finland har åtta skärgårdskommuner (Pargas, Kimitoön, Enonkoski, Puumala, Sulkava, Karlö, Gustavs och Malax) och 40 kommuner med skärgårdsdel. Dessa 48 kommuner är belägna inom 13 olika landskap. Utöver detta har Finland ungefär 60 kommuner i vilka det ingår öar som har fast bosättning men som saknar fast vägförbindelse.

Allt som allt har Finland mer än 500 öar med heltidsbosättning och nästan 20 000 öar med deltidbosättning utan fast vägförbindelse. Skärgårdskommunerna och kommunerna med skärgårdsdel har över 72 000 invånare, som klassas som skärgårdsbor. Den ökande multilokaliteten är en livsstil som ökar dessa kommuners invånarantal mångfald. Till exempel invånarantalet i Gustavs ökar femfalt tack vare sina deltidboende.

Skärgården och vattendragen samt dess livsstil och kultur hör till vårt lands viktigaste kulturarv. För såväl de fast bosatta skärgårdsborna som för de deltidboende är skärgården en mycket viktig del av identiteten. De olika skärgårds- och vattenområdena är också attraktiva turism- och rekreationsområden, som lockar att fler besökare såväl från hem- som utlandet.

Utmaningar

Finlands skärgårdsområden är mycket diversa. Den mest urbana skärgården finns i Helsingfors, medan till exempel ön Utö i Pargas yttre skärgård är belägen på flera timmars båtresa från fastlandet. Skärgårds- och vattendragen är belägna i allt från Finlands insjöområden till ytterskärgården längs kusten. Språkligt sett rör vi oss från den enspråkigt svenska västra delen av Skärgårdshavet till det enspråkigt finska insjöfinland, med en mer eller mindre tvåspråkig kustregion där emellan.

Skärgårdsborna utgör oftast en minoritet i sitt område. Därför är sociala och etablerade nätverk viktiga för att skärgårdsbornas röst ska nå de lokala, regionala, nationella och europeiska beslutsfattarna. Idag finns dock inget fungerande nätverk som på gräsrotsnivå skulle binda samman invånarna i den splittrade mosaik av bebodda öar och vattenområden som utgör Finlands skärgård.

Öar och de områden som omringas av vatten är en speciell variant av glesbygd. Avståndet till service är mycket längre än på land, eftersom man färdas på vatten eller tar omvägar kring vatten. Där kan man bo i extremt täta kluster men ändå ha långt till service. Öar är glesa glesbygder på vintern och täta glesbygder på sommaren. Multilokaliteten påverkar skärgårdssamhällena starkt, vilket coronapandemin ytterligare har bevisat. För många finländare bosatta i tätorter är den andra bostaden viktig för både för fritid och jobb – många deltidsboende är en stor resurs för skärgårdssamhällena och även potentiella inflyttare.

Många små ösamhällen står inför en hållbarhetsutmaning. Nästan alla har en sjunkande och åldrande befolkning, samtidigt som den stora efterfrågan på sommarbostäder gör att det finns brist på billiga bostäder för året om-bruk. Befolkningen på många öar tiofaldigas sommartid, vilket innebär tekniska och ekonomiska utmaningar för öns infrastruktur såsom vatten, avlopp, avfall, färjor och mobilnät, liksom för hälsovård och barnomsorg. Om stormarna ökar och havsnivån stiger är det de lågt liggande öarna som är bland de första att drabbas av ett oförutsägbart klimat.

Dessa utmaningar ska konceptet bobarhet, habitability, adressera.

Bobarhet är ett nytt verktyg inom hållbar, regional utveckling.

Endast genom att vara bobart kan ett (ö)samhälle bli hållbart.

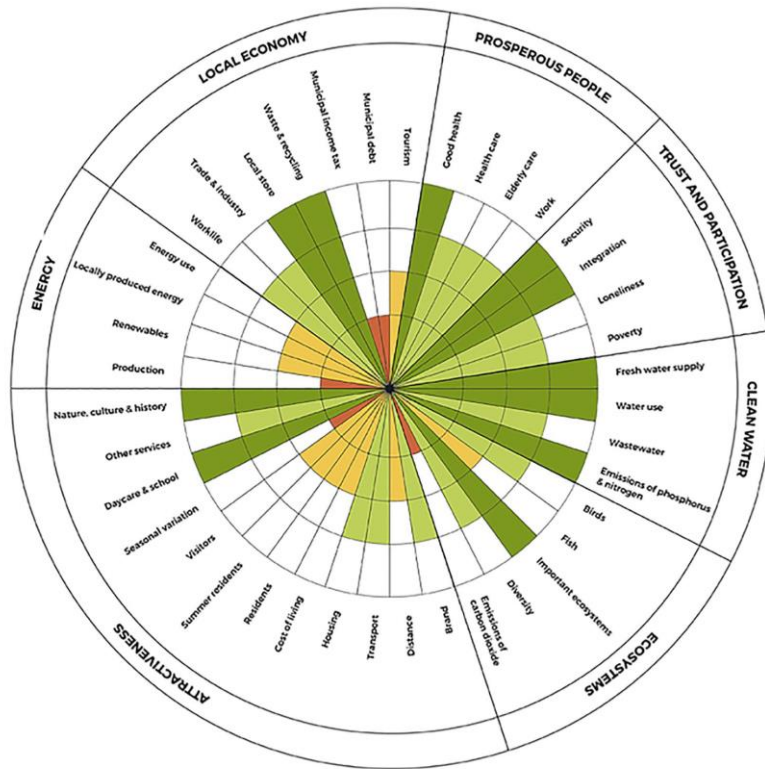
Nätverk kring bobarhet ökar skärgårdsområdenas attraktionskraft

Ösamhällen är med sina tydliga gränser och låga befolkningsantal mycket tacksamma att testa nya idéer på. Bobarhet är ett nytt koncept som tagits fram i hållbarhetsarbetet på Kökar, Åland (www.kokar.ax/bobarhet). Det är utvecklat för öar, men kan med fördel även användas på mindre samhällen som präglas av närheten till vatten och de begränsningar i avstånd och högre levnadskostnader det medför.

Bobarhet är mycket nära besläktat med FN:s hållbarhetsmål, Agenda 2030. Men där hållbarhetsmålen kan kännas globala och lite abstrakta, tar bobarhetskonceptet ner frågorna på en mycket lokal nivå. Att vara bobar betyder att det finns jobb, bostäder, skola, färjor osv – i korthet är det förutsättningen för att kunna vara ett hållbart samhälle, som kan ta hand om sina människor, sköta sin natur och vårda det omgivande havet eller vattenområdet. Här kopplar bobarhetskonceptet till alla helheter inom regeringens Regionutvecklingsbeslut 2020–2023: Begränsa klimatförändringen och trygga den biologiska mångfalden, En hållbar samhällsstruktur och fungerande förbindelser, Förnyelse i näringslivet, Kompetens och bildning som en resurs för regionutvecklingen, Ökning av delaktighet och välfärd samt förebyggande av ojämlikhet, samt Handlingskoncept för regionutveckling.

I en bobarhetsanalys definierar, mäter och utvecklar en ö sin attraktivitet utgående från sju områden: välmående människor, tillit och delaktighet, rent vatten, ekosystem i balans, attraktionskraft, förnybar energi samt lokal ekonomi. Dessa mäts genom fyrtio indikatorer (se bilden på nästa sida). Genom indikatorerna skapar man en strategi, där man väljer vad som är

viktigast att åtgärda för att samhällets attraktionskraft ska öka och således locka nya invånare. Det kan vara att förbättra det man redan är bra på, eller se till att sänka alltför höga hinder för inflyttning.

In October 2020, indicator by indicator, people on Kōkar measured how habitable they are on a four-grade scale. 4 (green) is very good, 3 (light green) is good, 2 (yellow) is bad, and 1 (red) is very bad.

The result was displayed in a circle diagram.

- 1 ■ Very bad
- 2 ■ Bad
- 3 ■ Good
- 4 ■ Very good

Det finns ett växande intresse för konceptet bobarhet, varför Skärgårdsinstitutet vid Åbo Akademi våren 2021 arrangerat den första kursen i ämnet. Bobarhetskursen har samlat 35 deltagare från 13 europeiska öar i Medelhavet, Atlanten och Östersjön. Den beskyddas av EU-parlamentariker Tonino Picula, ordförande för Europaparlamentets intergrupp för hav, floder, öar och kustområden (SEARica). Medieintresset och efterfrågan på uppföljande kurser är stort.

Projektets idé och strategiska utvecklingsteman

Använda konceptet bobarhet som verktyg för att skapa livskraftiga och hållbara skärgårdssamhällen, som ökar samhällenas attraktionskraft, servicenivå och inflyttning.

Genom projektet ökar samarbetet mellan invånare i Finlands kust- och insjöområden, vilket lägger grunden till en fungerande modell för ett dynamiskt nätverk som överbygger både geografiska och språkliga hinder.

Temanätverket för landets skärgårds- och vattenområden stärker dialogen och samspelet mellan stad, landsbygd och skärgård i enlighet med målsättningarna i regionutvecklingsbeslutet 2020–2023.

Genomförande och tidtabell

Inom temanätverket "Habitability – för livskraftiga och bobara skärgårds- och vattenområden" arrangerar Skärgårdsinstitutet vid Åbo Akademi utbildningar, workshops och möten kring bobarhet i de deltagande skärgårdsområdena. Nätverket är tvåspråkigt och fungerar också som en brobyggare mellan de olika språkområdena. Beroende på föreläsare ordnas en del av utbildningen på engelska.

- **Åtta workshops** utgående från de olika delområdena inom bobarhetsanalysen arrangeras; en introduktion till konceptet och sju workshops som lyfter fram de olika indikatorerna inom huvudtemana välmående människor, tillit och delaktighet, rent vatten, ekosystem i balans, attraktionskraft, förnybar energi samt lokal ekonomi.
- **Fyra workshops arrangeras fysiskt** i olika regioner: förslagsvis Åland, Insjöfinland, Österbotten och Nyland. Platsen för de fysiska mötena väljs med omsorg, så att de kan tillföra best practice till respektive tema, så kallad bench learning. Till workshoparna inbjuds inspiratörer och föreläsare med expertis inom de ämnen som behandlas. Arbetet som inleds under workshoparna följs upp med möten, diskussioner och interaktiva moment på distans.
- **Lokala utbildningsdagar** kring bobarhet i alla deltagande Leader-områden.
- Inom nätverket **identifieras och samlas föreningar och sammanslutningar från landets alla skärgårdsområden**. En modell för att samla ö- och skärgårdsborna till gemensamma verksamheter, ställningstaganden samt kunskapsutbyte skapas, som överbygger geografiska och språkliga olikheter. Workshoparna kring bobarhet stöder uppbyggandet av ett fungerande nätverk.
- **Nationell öriksdag** arrangeras för ö- och skärgårdsbor i hela Finland. Öriksdagen kommer att möjliggöra möten och diskussioner på öbornas villkor och ge dem en chans att formulera sina utmaningar och behov för beslutfattarna på lokal, regional och nationell nivå.
- **Digital plattform** för nätverkande och kunskapsöverföring

2021	2022	2023
Projektet startas upp i oktober 2021	Fyra styrgruppsmöten, där projektets linjedragning följs upp och modifieras enligt behov	Workshop 6-8, varav två är fysiska möten
Styrgrupp grundas, ett första möte hålls fysiskt i Åbo där projektets linjedragning bestäms	Uppsökande verksamhet för att hitta kontaktytor och föreningar i skärgårdsområdena i projektet. En modell för ett nätverk skapas och implementeras.	Skärgårdens nätverksmodell utvärderas och utvecklas
Workshop 1, på distans: En introduktion till bobarhet	Workshop 2-5, varav två är fysiska möten	Fyra styrgruppsmöten
Digital plattform skapas	Lokala utbildningsdagar	Lokala utbildningsdagar
		Öriksdag arrangeras
		Dokumentation och rapportering

Parter och styrgrupp

Skärgårdsinstitutet vid Åbo Akademi, administrativt under Centret för livslångt lärande (CLL), är projektets huvudman. CLL vid Åbo Akademi är Svenskfinlands största enhet för vuxenutbildning, Åbo Akademi // Domkyrkotorget 3, 20500 ÅBO // Tel. +358 2 215 31 // abo.fi

med bred erfarenhet av projektledning. Åbo Akademis långa erfarenhet av skärgårdsforskning förs idag vidare bland annat genom HAVET, ett av de profilområden inom forskning som 2017 skapats gemensamt med Åbo universitet. Helheten grundar sig på en bred, tvärvetenskaplig forskningsprofil. Tyngdpunkterna ligger på havs- och miljöbiologi, statskunskap och administration, samt ekonomi.

De deltagande **12 Leader-grupperna** representerar Finlands alla åtta skärgårdskommuner och 23 av Finlands 40 kommuner med skärgårdsdel:

Leader-grupp	Skärgårdskommun samt kommun med skärgårdsdel
Aktion Österbotten	Malax, Korsholm, Närpes, Vörå, Larsmo
I samma båt	Kustavi, Pargas, Kimitoön
Nouseva rannikkoseutu	Hailuoto
Piällysmies	Heinävesi, Enonkoski, Savonlinna
Pomoväst	Inkoo, Kirkkonummi, Raseborg, Hanko
Päijänne Leader	Asikkala
Rajupusu	Sulkava
Sepra	Kotka, Pyhtää
SILMU	Loviisa, Porvoo, Sipoo
Varsin hyvä	Masku, Naantali, Taivassalo, Turku
Veejjakaja	Hirvensalmi, Mikkeli, Puumala
Ykkösakseli	Salo

Temanätverkets viktiga samarbetsparter är Skärgårdsdelegationen (SANK), föreningen Finlands öar rf – Suomen saaret ry, Ålands sex skärgårdskommuner genom föreningen Företagsam skärgård rf samt Nordiska Skärgårdssamarbetet. För temanätverket skapas en styrgrupp bestående av representanter för de olika Leader-områdena och för samarbetsparterna.

Temanätverkets mål

Öka de deltagande öarnas attraktionskraft och inflyttningspotential, genom att ge de kunskapsmässiga verktyg som behövs för att de deltagande öarna ska kunna göra egna bobarhetsanalyser och -strategier.

Lägga grunden till ett varaktigt och inkluderande nätverk på gräsrotsnivå Finlands skärgårdsområden emellan: Bottenhavet, Kvarken, Åland, Skärgårdshavet, Finska viken och Insjöfinland. Samarbetet adresserar skärgårdssamhällellenas likartade utmaningar och höjer skärgårdbornas gemensamma röst i det finländska beslutsfattandet.

Budget

Akke 80%	198 791,00
Egenfinansiering 20%	49 697,75
Helhetsbudget	248 488,75

<i>Löner</i>	<i>127 425,00</i>
<i>Föreläsare (externa)</i>	<i>16 050,00</i>
<i>Resor, kost och logi (39pers/workshop)</i>	<i>85 900,00</i>
<i>Flatrate 15%</i>	<i>19 113,75</i>

Bifogat Letter of Intent (13 st) visavi egenfinansieringen.